

К. В. Єфремова,

кандидат юридичних наук,

виконуюча обов'язки вченого секретаря

Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України

КОДИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Стаття присвячена удосконаленню інноваційного законодавства шляхом кодифікації. У статті розкриті загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи в Україні. Досліджений і запропонований новий механізм реалізації державної інноваційної політики у сфері інноваційних відносин. Визначений суб'єктний склад механізму формування і реалізації інноваційної політики.

Ключові слова: інноваційна політика держави, національна інноваційна система, пріоритети інноваційного розвитку, інноваційні відносини.

Динаміка розвитку світової економіки, яка спостерігається останніми роками, свідчить про те, що серед основних чинників конкурентоспроможності країн визначальним є впровадження ефективних механізмів інноваційної політики, які забезпечують конкурентоспроможність економіки. Більшістю держав, які майбутній економічний розвиток пов'язують із здобутками науки та активними інноваційними процесами, розроблено документи, що визначають концептуальне і стратегічне бачення перспектив інноваційного розвитку економіки та формування національної інноваційної системи.

Формування інноваційної політики дозволяє створити таку систему, яка з високою ефективністю використовує інтелектуальний та науково-технічний потенціал країни. Активізація інноваційної діяльності вимагає, з одного боку, державного управління та координації, а з іншого боку – інтеграції зацікавлених структур у реалізації інновації, залучення інвестицій, створення умов для впровадження досягнень науки і техніки в економіку країни або у виробництво окремих підприємств.

Метою статті є дослідження правових явищ становлення національної інноваційної системи та розроблення пропозицій щодо удосконалення чинного інноваційного законодавства України шляхом кодифікації.

Окремі напрями та складові інноваційної моделі економічного розвитку України визначені Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України, затвердженою Постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 року № 916-XIV, та Стратегією економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004-2015 роки, затвердженою Указом Президента України від 28 квітня 2004 року

№ 493/2004. Однак непослідовність української держави у проведенні науково-технічної та інноваційної політики, стимулюванні інноваційних процесів та підтримці високотехнологічних виробництв призвела до вкрай негативних структурних змін в економіці. Цим зумовлено зниження попиту на наукові дослідження і розробки та фактичне згортання інноваційної діяльності у промисловості.

Ці питання були предметом дослідження у наукових працях Д. В. Задохайла, Ю. Є. Атаманової, О. М. Вінник, О. Е. Сімсон.

Законодавча урегульованість цього питання не є достатньою для сталого функціонування забезпечення нерозривного зв'язку науки з виробництвом і досягнення науковими розробками і технологіями стадії впровадження у виробничій процес.

Основне завдання держави в науково-технічній та інноваційній сферах полягає в забезпеченні умов для функціонування та сталого розвитку ефективної національної інноваційної системи, координації діяльності суб'єктів, що входять до неї, шляхом узгодження їхніх інтересів з інтересами й завданнями держави в соціально-економічній сфері, здійснення контролю за результатами роботи національної інноваційної системи та її підсистем із метою визначення їхнього впливу на рівень соціально-економічного розвитку країни.

У квітні 2011 року було підготовлено Проект Інноваційного кодексу України робочою групою, створеною спільним розпорядженням Адміністрації Президента України та президії Національної академії правових наук України.

В умовах переходу України на інноваційну модель розвитку виникає необхідність ефективного формування і функціонування національної інноваційної системи, визначення форм участі держави в цілому та територіальної громади на місцях у відносинах в інноваційній сфері, вибір правових форм державного управління національною інноваційною системою та напрямків державної інноваційної політики, що і намагалася запропонувати робоча група у ході підготовки проекту Інноваційного кодексу.

Підчас розробки розділу «Загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи» проекту Інноваційного кодексу визначено правове становище держави та територіальної громади як учасників інноваційних відносин, форми участі територіальної громади у відносинах в інноваційній сфері, предмет та основні напрямки державної інноваційної політики та механізм її реалізації.

При визначенні правового положення держави та територіальної громади як учасників інноваційних відносин першочергово були визначені функції держави як учасника інноваційних, зокрема:

- 1) визначення стратегії інноваційного розвитку;
- 2) установа пріоритетів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;

3) розроблення, координація та реалізація програм соціально-економічного розвитку з визначенням у них інноваційної складової соціально-економічної політики, а також цільових програм;

4) формування та використання правових механізмів і засобів державного регулювання інноваційної діяльності, у тому числі правових механізмів реалізації прийнятих програмних документів, що стосуються інноваційного розвитку держави;

5) розроблення, удосконалення та впровадження правових механізмів взаємодії всіх елементів національної інноваційної системи, з особливою увагою до встановлення правових форм взаємодії суб'єктів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, з одного боку, та суб'єктів господарювання промислового сектору економіки з метою практичного використання нових знань і технологій та впровадження у виробничу сферу інноваційних продуктів;

б) формування інноваційної інфраструктури шляхом як заснування її об'єктів, що відсутні в діючій національній інноваційній системі, так і підтримання діяльності тих суб'єктів, що вже функціонують;

7) діяльність з формування, правового оформлення й розвитку інноваційного ринку;

8) нормативно-правове забезпечення функціонування національної інноваційної системи, у тому числі здійснення наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, охорони прав інтелектуальної власності;

9) підготовка спеціалістів у галузі інтелектуальної власності та інноваційної діяльності;

10) здійснення інформаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, в тому числі з наданням консалтингових послуг;

11) здійснення контролю за дотриманням учасниками національної інноваційної системи законодавчо встановлених вимог до їхньої діяльності, а також за відповідністю реальних показників діяльності національної інноваційної системи запланованим;

12) міжнародне співробітництво з питань інноваційного розвитку з метою входження України до світового наукового та інноваційного середовища, а також створення сприятливих умов для діяльності вітчизняних суб'єктів інноваційної діяльності на іноземних ринках;

13) захист прав і законних інтересів учасників національної інноваційної системи, у тому числі прав інтелектуальної власності [].

Основними засадами здійснення державної інноваційної політики визначені:

- всебічна підтримка науково-дослідних, дослідно-технологічних та дослідно-конструкторських, венчурних, впроваджувальних та інших інноваційних організацій;

- удосконалення правової бази та посилення стимулів розвитку мережі технологічних інкубаторів, технопарків, технополісів та інших ефективних форм поєднання наукової діяльності з промисловим виробництвом і капіталом;

- застосування системи стимулювання, зокрема через податкові знижки, кооперації науки і виробництва, інноваційно-орієнтованого перерозподілу робочої сили;
- створення багатofункціональної системи наукового забезпечення розвитку промисловості, в тому числі галузевих і регіональних науково-технічних центрів, науково-технічних служб;
- налагодження тісної взаємодії наукових організацій сфери промисловості з науковими установами Національної академії наук України, Міністерства освіти і науки України; забезпечення ефективного зв'язку при передачі результатів наукової та науково-технічної діяльності до промисловості через розроблення /створення інноваційного продукту;
- сприяння підприємствам в освоєнні ринків технологій, ліцензій на об'єкти інтелектуальної власності;
- забезпечення надійного захисту інтелектуальної власності та просування її на ринок;
- створення умов для функціонування позабюджетних джерел фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та освоєння серійного виробництва нової техніки;
- активізацію використання в цивільних галузях науково-технічних досягнень оборонного комплексу;
- підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень, зменшення інноваційних ризиків високотехнологічних підприємств шляхом утворення спеціальних фондів венчурного капіталу, запровадження державного замовлення на впровадження у виробництво пріоритетних інновацій [1].

Запропоновано такий механізм реалізації державної інноваційної політики: у сфері інноваційних відносин держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) інноваційну політику.

Стратегія інноваційного розвитку реалізується через розробку і законодавче визначення Державної стратегії інноваційного розвитку як нормативно-правового документу, а також шляхом її впровадження у Концепції розвитку. На основі Державної стратегії інноваційного розвитку, Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України у сфері забезпечення інноваційної безпеки розробляється і затверджується Верховною Радою України Стратегія інноваційної безпеки України [2].

Тактика інноваційного розвитку отримує свою реалізацію через розробку прогнозних і програмних документів.

Здійснення державою інноваційної стратегії і тактики розвитку спрямовується на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, в тому числі інноваційного.

Програма та Стратегія інноваційного розвитку України розробляється кожні п'ять років Міжвідомчою комісією забезпечення інноваційного розвитку відповідно до потреб держави та суспільства, стану національної

інноваційної системи, науково-технічного потенціалу та світових тенденцій, і подаються на розгляд до Кабінету Міністрів України.

До суб'єктів механізму формування і реалізації інноваційної політики належать: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності; Міжвідомча комісія забезпечення інноваційного розвитку; органи місцевого самоврядування в частині організації інноваційної політики; суб'єкти інноваційної діяльності; суб'єкти інфраструктури національної інноваційної інфраструктури.

Механізм формування пріоритетів інноваційного розвитку запропоновано визначити таким чином: пріоритети інноваційного розвитку України складаються із стратегічних і пріоритетних напрямків інноваційної діяльності.

Стратегічні та пріоритетні напрями інноваційного розвитку формуються Міжвідомчою комісією забезпечення інноваційного розвитку України на основі ґрунтовних прогнозно-аналітичних досліджень тенденцій світового науково-технологічного розвитку, результатів реалізації пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, зіставлення їх із реальними потребами економіки держави, можливостями та станом національної інноваційної системи України.

За основу розподілу пріоритетів інноваційного розвитку покладено такі критерії: стратегічні напрямки визначаються за видами діяльності, найактуальнішими до потреб держави та суспільства згідно зі станом національної інноваційної системи, пріоритетні напрямки інноваційного розвитку – галузі, які мають найбільше значення для розвитку національної економіки і соціального забезпечення громадян держави [3].

У проєкті запропоновано, щоб держава забезпечувала реалізацію стратегічних інноваційних проєктів, виступаючи замовником на проведення необхідних наукових, науково-дослідних, дослідно-конструкторських та науково-технічних робіт та виробництво інноваційної продукції, та здійснює фінансування всіх стадій реалізації стратегічного інноваційного проєкту.

Передбачено, що інноваційна політика реалізується державою шляхом:

- 1) розроблення та прийняття прогнозів соціально-економічного розвитку, в тому числі інноваційного;
- 2) розроблення та прийняття загальнодержавних, регіональних, галузевих і цільових програм;
- 3) законодавчого визначення пріоритетів інноваційного розвитку;
- 4) запровадження правових механізмів надання фінансової допомоги учасникам інноваційного циклу для оновлення виробничих фондів;
- 5) нормативного закріплення правового механізму державного лізингу устаткування та інших основних фондів, в яких реалізовані технологічні та інноваційні продукти;

б) закріплення права суб'єктів інноваційної діяльності на отримання державних гарантій за кредитами, отриманими для реалізації інноваційних проєктів;

7) закріплення пільгових умов здійснення інноваційної діяльності, в тому числі податкових та митних, з метою її стимулювання;

8) нормативне врегулювання організаційно-правової форми, господарської компетенції, вимог до діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури;

9) запровадження спеціальних режимів інноваційної діяльності щодо пріоритетних галузей економіки або регіонів;

10) нормативного закріплення правового механізму проведення державної експертизи для визначення важливих для держави розробок, а також тих, що становлять її державну таємницю;

11) установа вимог щодо реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також інноваційні продукти з метою обліку останніх та контролю за їх використанням, виявлення тенденцій розвитку інноваційної сфери;

12) нормативного врегулювання правового механізму державного замовлення на створення інноваційних продуктів та випуск інноваційної продукції;

13) запровадження ефективних правових механізмів передання наукових розробок, інноваційних продуктів від суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності суб'єктам господарювання з метою впровадження інноваційних продуктів та виробництва інноваційної продукції;

14) обмеження участі іноземних суб'єктів господарювання в реалізації інноваційних проєктів, розроблених на території України;

15) законодавчого встановлення обмеження щодо участі іноземних суб'єктів господарювання в статутних фондах компаній з управління правами інтелектуальної власності, венчурних фондах;

16) законодавчого встановлення обмеження діяльності іноземних компаній з управління правами інтелектуальної власності та венчурних фондів на території України;

17) законодавчого встановлення обмеження або заборони експорту інноваційного продукту, створеного на території України та інші.

Протягом 2011 – 2012 років відбулися певні законодавчі та суспільні події, які зумовили необхідність внесення вже на етапі наукової розробки змін до проєкту зазначеного кодифікованого акту. Перш за все, був прийнятий та набув чинності Закон України «Про індустріальні парки», положення якого мало відповідають інтересам суб'єктів наукової та інноваційної діяльності. Також важливого значення має той факт, що в 2012 році було ухвалено декілька національних проєктів щодо створення у Україні технополісів, для яких у чинному законодавстві відсутні прямо передбачені організаційно-правові форми.

Висновки. Державна інноваційна політика повинна бути спрямована на створення сприятливого економічного клімату для здійснення інновацій-

них процесів і бути з'єднувальною ланкою між сферою академічної науки і завданнями виробництва. Але в Україні вона є складовою частиною державної соціально-економічної політики, визначаючи лише стратегію та механізми підтримки пріоритетних інноваційних напрямків розвитку. При цьому взагалі відсутнє підвищення ефективності використання наукових розробок і впровадження результатів досліджень у виробництво.

Запропонований проект розділу Інноваційного кодексу сприятиме ефективному функціонуванню національної інноваційної системи шляхом більш чіткого визначення напрямів державної інноваційної політики, що забезпечить нерозривний зв'язок науки з виробництвом та належне правове регулювання усіх стадій розробки інноваційних проектів до їх комерціалізації.

Література:

1. Проект Інноваційного кодексу України. – Х. : Право, 2012. – 168 с.
2. Атаманова Ю.С. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія / Ю.С. Атаманова. – Харків: Видавництво «ФІНН», 2008. – 424 с.
3. Єфремова К.В. Загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи / Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 14 червня 2011 р. / редкол.: С.М. Прилипка, Ю.С. Атаманова, Д.В. Задихайло. – Х.: «ФІНН», 2011. – 360 с.

Єфремова К.В. Кодификация инновационного законодательства как путь к эффективному функционированию национальной инновационной системы. – Статья.

Статья посвящена совершенствованию инновационного законодательства путем кодификации. В статье раскрыты общие принципы государственного регулирования функционирования национальной инновационной системы в Украине. Исследован и предложен новый механизм реализации государственной инновационной политики в сфере инновационных отношений. Определен субъектный состав механизма формирования и реализации инновационной политики государства.

Ключевые слова: инновационная политика государства, национальная инновационная система, приоритеты инновационного развития, инновационные отношения.

Yefremova K. The codification of the innovative legislation as the way for the effective functioning of the national innovation system. - Article.

The article is devoted to the improvement of innovative legislation through codification. The general principles of state regulation of the national innovative system functioning in Ukraine are discovered in the article. New mechanism for the implementation of state innovative policy in the field of innovative relations

is researched and proposed. Subjective structure of mechanism of innovative policy formation and implementation is defined.

Key words: state innovative policy, national innovative system, priorities of innovative development, innovative attitude.

УДК 349.2

*І.П. Жигалкін,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

ПАРАДИГМА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКА ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМОК РЕФОРМИ ВІДНОСИН У СФЕРІ ПРАЦІ

Стаття присвячена окремим основним напрямкам реформи трудового законодавства, визначенню складних питань парадигми верховенства права щодо захисту прав працівників в умовах глобалізації.

Ключові слова: реформа трудового законодавства, верховенство права, захист прав працівників, глобалізація, працівник, роботодавець.

Сучасному етапу розвитку української держави властива особлива гносеологічно-правова інтенсивність. Право характеризується високим рівнем насиченості гносеологічною компонентою, яка є основною умовою його нормального функціонування. Розвиток юридичної науки сьогодні відбувається під неспинним впливом потоку наукової інформації, що постійно зростає і зумовлює, у свою чергу, збільшення обсягу знань. Юридична наука відчуває внутрішню, іманентну потребу в методологічному осмисленні власних досягнень, знань, проблем, форм і засобів пізнання. Нині потреба в подальшому накопиченні наукових знань у сфері права не зменшується, а, навпаки, набуває дедалі більшого значення, оскільки теоретичне осмислення явищ суспільного життя, його основних тенденцій розвитку дає змогу передбачити хід суспільних процесів і на підставі цього виробити адекватний механізм розв'язання нагальних проблем юридичної науки [1, с. 11].

Вихід України зі складу СРСР і проголошення її суверенною та незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою поставили цілу низку складних завдань, серед яких одним із пріоритетних є становлення власної системи права, яка б послужила підґрунтям для подальшого розвитку українського суспільства. Докорінні зміни та перетворення зачепили всі найважливіші галузі, у тому числі й трудове право. Слід відзначити, що за понад два десятиліття держава здійснила ряд суттєвих кроків у цьому напрямку [2, с. 256]. Були прийняті Закони України: «Про професійний